

Sammanfattning

Interimistisk prövning bl.a. av frågan om facklig organisation vidtagit otillåten stridsåtgärd.

ARBETSDOMSTOLEN

Rotel 3:1

BESLUT

2004-01-28

Stockholm

Beslut nr 6/04

Mål nr A 237/03

KÄRANDE

1. Sveriges Byggindustrier, Box 7835, 113 98 STOCKHOLM
  2. Helpman Stockholm AB, 556588-1280, Fagerstagatan 10, 163 53 STOCKHOLM
  3. ExpanderaMera AB, 556547-9630, Brantingsgatan 18, 115 35 STOCKHOLM
- Ombud för 1-3: advokaten Gunnar Blomberg, Box 70393, 107 24 STOCKHOLM

SVARANDE

1. Svenska Byggnadsarbetareförbundet, 106 32 STOCKHOLM
  2. Svenska Byggnadsarbetareförbundets avdelning 1, Box 1288, 171 25 SOLNA
- Ombud för båda: advokaten Peter Kindblom, Box 7315, 103 90 STOCKHOLM

SAKEN

Stridsåtgärder m.m.; nu fråga om interimistiska förordnanden

Mellan Svenska Byggnadsarbetareförbundet (förbundet) och Sveriges Byggindustrier gäller kollektivavtal, nämligen byggnads- och anläggningsavtalen. Helpman Stockholm AB (Helpman) och ExpanderaMera AB (ExpanderaMera) är genom medlemskap i Sveriges Byggindustrier bundna av dessa avtal.

Arbetsgivarparterna har den 4 november 2003 inkommit med en stämningsansökan på förbundet och förbundets avdelning 1 och, som de senare bestämt sin talan, yrkat att Arbetsdomstolen i första hand

1. förklarar att förbundets och avdelningens åtgärder – att inom ramen för lokala respektive centrala förhandlingar enligt 38 § medbestämmandelagen och/eller inom ramen för andra MBL-förhandlingar motsätta sig och därmed hindra inhyrning av arbetstagare från ExpanderaMera och/eller Helpman under påstående att dessa företag saknar gällande kollektivavtal (byggnadsavtalet och/eller anläggningsavtalet) i syfte att få till stånd en ändring i byggnadsavtalet och/eller anläggningsavtalet – strider mot 41 § medbestämmandelagen
2. ålägger förbundet och avdelningen att omedelbart avbryta dessa olovliga stridsåtgärder, dvs. de åtgärder som anges i punkten 1
3. förordnar i enlighet med yrkandet enligt punkten 2 intill frågan slutligt avgjorts.

För det fall Arbetsdomstolen skulle finna att de åtgärder som beskrivits i punkten 1 inte utgör olovliga stridsåtgärder har arbetsgivarparterna i andra hand yrkat att Arbetsdomstolen

1. förklarar att förbundet och avdelningen genom sitt agerande – *att* inom ramen för lokala respektive centrala förhandlingar enligt 38 § medbestämmandelagen och/eller inom ramen för andra MBL-förhandlingar motsätta sig och därmed hindra inhyrning av arbetstagare från ExpanderaMera och/eller Helpman under påstående att dessa företag saknar gällande kollektivavtal (byggnadsavtalet och/eller anläggningsavtalet) i syfte att få till stånd en ändring i byggnadsavtalet och/eller anläggningsavtalet, *att* förbundet och avdelningen i förhållande till sina medlemmar hävdar att byggnads- och anläggningsavtalet inte är tillämpligt på ExpanderaMeras verksamhet, *att* avdelningen har informerat sina medlemmar som är anställda i ExpanderaMera om att dessa inte är skyldiga att arbeta på villkor enligt byggnads- och anläggningsavtalet *samt att* dessa uppmanats att vägra att arbeta under villkoren i dessa avtal – gjort sig skyldiga till kollektivavtalsbrott
2. förordnar i enlighet med punkten 1 intill frågan slutligt avgjorts.

Vidare har arbetsgivarparterna yrkat att Arbetsdomstolen

1. förklarar att byggnads- och/eller anläggningsavtalen är tillämpligt/a för inhyrning av byggnadsarbetare från bemanningsföretagen ExpanderaMera och Helpman så länge dessa är medlemmar i Sveriges Bygginstrumenter
2. förordnar i enlighet med punkten 1 intill frågan slutligt avgjorts.

Arbetsgivarparterna har även yrkat allmänt och ekonomiskt skadestånd på visst angivet sätt.

Arbetstagarparterna har bestritt käromålet i dess helhet även i fråga om yrkandena om interimistiska förordnanden samt framställt vissa invändningar vilka framgår nedan under arbetstagarparternas utvecklande av talan.

Arbetsdomstolen har den 15 januari 2004 hållit ett särskilt sammanträde för behandling av arbetsgivarparternas yrkanden om interimistiska förordnanden.

Till utveckling av sin talan i frågan om interimistiska förordnanden har parterna anfört i huvudsak följande.

Arbetsgivarparterna

Mellan förbundet och Sveriges Bygginstrumenter föreligger kollektivavtal, byggnadsavtalet och anläggningsavtalet. Dessa avtal löper ut den 31 mars 2004. Förhandlingar om nya avtal kommer att inledas mellan parterna under februari 2004. Sveriges Bygginstrumenter organiserar olika typer av medlemsföretag verksamma inom skilda former av bygg- och anläggningsarbeten. Sedan länge har Sveriges Bygginstrumenter beviljat medlemskap till företag vars verksamhet och affärsidé är att hyra ut kompetens och resurser i form av yrkesarbetare inom de områden som regleras av byggnads- och anläggningsavtalen. Samtliga Sveriges Bygginstrumenters medlemsföretag, oavsett affärsinriktning, har fullt giltiga och gällande kollektivavtal. Reglerna i avtalen

reglerar fullt ut de arbetsuppgifter som faller inom byggnads- och anläggningsavtalens område.

Sedan år 1993 är bemanningsverksamheten reglerad i lagen (1993:440) om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft. Tillhandahållande av arbetskraft är enligt denna lag tillåten. Bemanningens verksamhet och tjänster har kommit att innebära stora förändringar på arbetsmarknaden generellt. Inom byggsektorn har bemanning emellertid till för en tid sedan varit av begränsad omfattning. En viss förändring har dock kunnat skönjas och under senare år tycks efterfrågan på bemanningstjänster även inom byggsektorn stadigt öka. Genom byggbranschens karaktär med starkt varierande arbetskraftsbehov på arbetsplatserna, konjunkturella svängningar och ojämna orderstockar för byggföretagen stämmer affärsidén med uthyrningsverksamhet väl med byggföretagens behov av att tillfälligtvis hyra in resurser.

Tidsaspekten är av avgörande betydelse vid inhyrning. När behov av inhyrning av arbetskraft uppkommer är detta regelmässigt av mycket brådskande och nästan alltid av tillfällig karaktär. I tidshänseende är en komplicerande faktor att förhandling enligt 38 § andra stycket medbestämmandelagen skall genomföras inför anlitande av bemanningsföretag. Entreprenören, beställaren, är därför enligt nyss nämnda bestämmelse skyldig att påkalla förhandling såvida inte synnerliga skäl föreligger. Synnerliga skäl – vilket torde ha samma innebörd som vid tillämpning av 11 § medbestämmandelagen – föreligger endast om tvingande ekonomiska skäl omöjliggör förhandling.

Mellan Tjänsteföretagens Arbetsgivarförbund och sexton förbund inom LO – däribland förbundet – gäller sedan den 15 oktober 2000 ett gemensamt kollektivavtal angående löner och allmänna villkor för anställda i bemanningsföretag (bemanningsavtalet). Tjänsteföretagens Arbetsgivarförbund är den enda arbetsgivarorganisation som är part i detta kollektivavtal och Sveriges Byggindustrier är således inte part. Möjlighet för enskilda företag att ansluta sig har funnits sedan den 15 oktober 2000. Avtalet gäller huvudsakligen för företag som driver personaluthyrning inom flera olika branscher. Avtalets innehåll är inte branschspecifikt.

I vart fall två företag som kan kategoriseras som bemanningsföretag är sedan några år medlemmar i Sveriges Byggindustrier, nämligen ExpanderaMera och Helpman. Helpman är ett av de större bemanningsföretagen i byggbranschen. Helpman bedriver bemanningsverksamhet och arbetar normalt inte som underentreprenör. Bolaget hyr ut byggnadsarbetare inom byggnads- och anläggningsavtalens tillämpningsområde. Helpman började sin verksamhet som bemanningsföretag i mars 2000. Helpman slöt i april 2000 ett hängavtal med förbundet. Helpman stötte initialt inte på några problem i relation till förbundet. Rutinen var regelmässigt den att den entreprenör som önskade anlita Helpman fyllde i och skickade till förbundet en av förbundet anvisad blankett för förhandlingsframställan enligt 38 § medbestämmandelagen. Under sommaren 2001 ändrade dock förbundet sin inställning till Helpmans verksamhet. Förbundet sade upp det gällande hängavtalet som accepterats och tillämpats. Samtidigt krävde förbundet att Helpman genom hängavtal i

stället skulle ansluta sig till bemanningsavtalet. Helpman valde då att gå in som medlem i Sveriges Bygginindustrier, vilket skedde den 1 september 2001. Helpman är genom sitt medlemskap i Sveriges Bygginindustrier bundet av och skyldigt att tillämpa byggnads- och anläggningsavtalen. De arbetsuppgifter som Helpmans anställda utför faller in under byggnads- och anläggningsavtalens tillämpningsområde.

ExpanderaMera erbjuder bemanning, rekryteringstjänster och entreprenadtjänster inom byggbranschen. Bolaget startade sin verksamhet 1998/1999. ExpanderaMera hade tidigare ett hängavtal till byggnads- och anläggningsavtalen med förbundet. Förbundet krävde emellertid relativt snart även av ExpanderaMera att bolaget skulle teckna ett hängavtal till bemanningsavtalet. ExpanderaMera blev medlem i Sveriges Bygginindustrier den 1 februari 2002. Avdelning 1 har uppmanat ExpanderaMeras personal att ställa krav på företagsledningen att ExpanderaMera skulle teckna ett hängavtal till bemanningsavtalet eller gå med i Tjänsteföretagens Arbetsgivarförbund. Förbundet och avdelningen har bedrivit motsvarande kampanj bland ExpanderaMeras kunder. Förbundets ombudsmän har periodvis dagligen besökt arbetsplatserna och talat om för ExpanderaMeras arbetstagare att de haft för låg, icke avtalsenlig, lön. Benämningar som ”polenarbetare” har använts flitigt. Med anledning av avdelningens krav på att ExpanderaMera skulle ansluta sig till bemanningsavtalet anordnade personalen i ExpanderaMera en omröstning. Frågan gällde om företaget skulle omvandlas till ett allmänt bemanningsföretag där de anställda kunde skickas till olika typer av arbetsplatser, arbeta under bemanningsavtalet och hela tiden få lön ”efter arbetsplats” eller om företaget skulle kvarstå som ett bemanningsföretag renodlat inom byggsektorn och fortsätta att tillämpa byggnads- och anläggningsavtalen. De anställda sade bestämt nej till att företaget skulle ansluta sig till bemanningsavtalet, uppenbarligen för att de inte önskade ha en lön som varierade och helt var anpassad till löneläget på beställarens arbetsplats.

I takt med att intresset för bemanningsföretagens tjänster inom byggsektorn ökat har förbundet och avdelningen börjat agera för att väsentligen försvåra och förhindra denna verksamhet. Förbundet och avdelningen hävdar att företag med verksamhetsinriktning som bemanningsföretag saknar gällande kollektivavtal för de arbetsuppgifter som skall utföras, detta trots dessa bemanningsföretags giltiga medlemskap i Sveriges Bygginindustrier. Ett led i strategin att förhindra bemanningsföretagens verksamhet är förbundets och avdelningens agerande och illojala utnyttjande av det faktum att förhandlingar enligt 38 § medbestämmandelagen är obligatoriskt innan inhyring. De företag som kommit att drabbas av förbundets och avdelningens deklarerade inställning är ovannämnda ExpanderaMera och Helpman. Härtill har beställare av dessa företags tjänster drabbats. ExpanderaMera och Helpman har vid upprepade tillfällen förhindrats av avdelningen och även av förbundet att åta sig uppdrag om bemanning med arbetstagare. Nedan nämns ett antal av de fall som lett till förhandlingar. Redogörelsen sker i kronologisk ordning. Samtliga beställare är medlemmar i Sveriges Bygginindustrier.

Fall 1. JM AB (JM) avsåg i september 2001 att i egenskap av beställare hyra in arbetskraft från Helpman för arbete på objektet Barnängen på Tengdahls-

gatan i Stockholm. JM skickade därför en förhandlingsframställan i enlighet med 38 § medbestämmandelagen. Parterna möttes sedermera för lokal förhandling den 24 september 2001. Avdelningen deklarerade att denna inte tillät att JM skulle hyra in arbetskraft från Helpman såvida inte de inhyrda arbetstagarna tillförsäkrades samma lön som JM:s egna arbetstagare på arbetsplatsen, vilket innebar att de inhyrda skulle ingå i ackordet. Såsom skäl hänvisades till att Helpman enligt bemanningsavtalet var skyldigt att betala samma lön till sin uthyrda arbetskraft som den lön som gäller på arbetsplatsen till vilka de hyrdes in. Vid den centrala förhandlingen som ägde rum den 10 december 2001 återkallade förbundet hela tvistefrågan utan att ange skäl.

Fall 2. I detta fall påkallade avdelningen lokal tvisteförhandling gentemot Byggmästareföreningen angående ifrågasatt brott mot byggnads- och anläggningsavtalen från Helpmans sida. Avdelningen gjorde gällande att Helpman var skyldigt att tillämpa bemanningsavtalet och därmed att betala samma lön till sina uthyrda anställda som den lön som gäller för inhyrarens arbetstagare. Avdelningen förklarade att veto skulle komma att läggas. Vid den centrala förhandlingen den 17 juni 2002 hävdade förbundet att Helpman såsom uthyrningsföretag ”indirekt” var bundet av bemanningsavtalet och skyldigt att tillämpa detta. Medlemskapet i Sveriges Byggindustrier skulle därvid sakna betydelse. Den centrala förhandlingen avslutades i oenighet. Förbundet deklarerade tydligt att man hade för avsikt att instämna arbetsgivarsidan till Arbetsdomstolen. Förbundet kom aldrig att lägga något veto mot Helpman. Någon stämningsansökan ingavs inte heller.

Fall 3. Här var det förbundets avdelning i Uppsala som påkallade förhandling hos Byggmästareföreningen i anledning av att Helpman hyrde ut arbetstagare till Peab AB (Peab) för arbete på objektet GUC i Uppsala. Avdelningen gjorde gällande att Helpman var skyldigt att betala samma lön till sina anställda som gäller för de företag till vilka arbetstagaren hyrs ut. Detta skulle enligt avdelningen följa av bemanningsavtalet. Förbundet begärde central förhandling men denna vilandeförklarades i avvaktan på prövning av Arbetsdomstolen i fall 2. Förbundet har valt att inte återuppväcka ärendet.

Fall 4. Detta fall rörde inhyrning från Q-Gruppen AB (Q-Gruppen) av byggnadsarbetare från ExpanderaMera för utförande av arbete på Postens huvudkontor i Tomtebodan. Förbundet påkallade förhandling och gjorde gällande att Q-Gruppen hade brutit mot 38 § medbestämmandelagen eftersom det inte hade påkallat förhandling innan ExpanderaMera anlätades. Avdelningen yrkade 100 000 kr i allmänt skadestånd. Det yrkade skadeståndets storlek motiverades med att ExpanderaMera enligt avdelningens uppfattning saknade kollektivavtal. Byggmästareföreningen förklarade att skälet för att Q-Gruppen inte hade förhandlat var att företaget felaktigt antagit att samma regler gäller beträffande inhyrning av arbetskraft från företag som är medlemmar i Byggmästareföreningen som vid anlåtande av underentreprenörer som är medlemmar. Avdelningen vidhöll att byggnads- och anläggningsavtalen överhuvudtaget inte är tillämpliga i förhållandet mellan ExpanderaMera och dess anställda eftersom byggnads- och anläggningsavtalen saknar bestämmelser om uthyrning av arbetskraft. Avdelningen vitsordade dock att det arbete som ExpanderaMeras uthyrda arbetstagare utfört till sin karaktär

var sådant att det faller under byggnads- och anläggningsavtalens tillämplighetsområde. Vid den centrala förhandlingen förliktes parterna.

Fall 5. Förhandlingen rörde här bl.a. frågan om JM hade brutit mot förhandlingsskyldigheten enligt 38 § medbestämmandelagen inför inhyrning till angivna arbetsplatser Lilla Essingen, Jakobsberg och Liljeholmsparken av personal från Helpman. Avdelningen förklarade att man inte kunde godkänna JM:s inhyrning av arbetskraft från Helpman eftersom Helpman inte var bundet av bemanningsavtalet. Den centrala förhandlingen hölls den 24 oktober 2003 och den avslutades med att parterna förklarade sig skiljaktiga. Förbundet svarade på fråga från Sveriges Byggindustrier att det ej ämnade att lägga ett veto.

Fall 6. I detta fall påkallade Byggmästareföreningen förhandling gentemot avdelningen enligt 38 § medbestämmandelagen med anledning av att arbetsgivaren, Peab, avsåg att hyra in tre arbetstagare från Helpman för arbete på arbetsplatsen Polishuset på Kungsholmen i Stockholm. Den lokala förhandlingen ägde rum den 7 juli 2003. Avdelningen motsatte sig åter inhyrningen med motiveringen att Helpman saknade avtal för bemanningsverksamhet eftersom Helpman inte var bundet av bemanningsavtalet. Inte heller här begärde förbundet central förhandling. Däremot påkallade Sveriges Byggindustrier senare central rättstvistförhandling under påstående att förbundets och avdelningens agerande utgör föreningsrättskränkning samt olovliga stridsåtgärder. Den centrala förhandlingen hölls den 24 oktober 2003.

Fall 7. I detta fall var det arbetsgivaren, Hero Hus AB Akustik (Hero Hus), som påkallade förhandling enligt 38 § medbestämmandelagen med anledning av att företaget önskade hyra in två arbetstagare från Helpman till arbetsplatsen Frihamnen. Även här motsatte sig avdelningen inhyrning eftersom Helpman enligt avdelningen saknade kollektivavtal för bemanning. Hero Hus hade inte tid och vågade inte avvakta central förhandling och avstod från inhyrningen. Den lokala förhandlingen ägde rum den 17 juli 2003.

Fall 8. Även i detta fall hade JM påkallat förhandling enligt 38 § medbestämmandelagen. Denna gång avseende inhyrning av fyra snickare från Helpman för arbete på arbetsplatsen Danvikstrand. Avdelningen förklarade vid den lokala förhandlingen även denna gång att man motsatte sig inhyrning från Helpman och deklarerade att avdelningens syfte med att säga nej till inhyrningen var att Helpman slutligen skall bli bundet av bemanningsavtalet. Avdelningen förklarade att om Helpman inte förklarade sig villigt att teckna kollektivavtal för bemanningsföretag skulle avdelningen säga nej till inhyrning från Helpman även i fortsättningen. Inte heller i detta fall lämnade förbundet till en början besked om huruvida central förhandling skulle komma att påkallas. Central förhandling hölls den 24 oktober 2003.

Fall 9. ExpanderaMeras vd J.L. hade vid ett flertal tillfällen varit i kontakt med personalchefen A.K. vid norskägda Veidekke Stockholm AB (Veidekke) för att diskutera möjligheten för ExpanderaMera att hyra ut personal. A.K. har vid ett möte den 25 september 2003 bekräftat att bolaget ville hyra in ett antal arbetstagare från ExpanderaMera. Ett par dagar senare

har A.K. emellertid meddelat J.L. att Veidekke efter kontakter med byggfacket inte längre kunde tänka sig att hyra in arbetskraft från ExpanderMera. Det har framkommit att A.K. hade talat med C.S. på avdelningen. C.S. hade talat om för A.K. att om Veidekke hyrde in arbetskraft från ExpanderMera så skulle han och Veidekke få problem. C.S. upplyste om att om Veidekke skulle göra en formell förhandlingsframställan så skulle avdelningen kunna se positivt på en inhyrning förutsatt att Veidekke kunde garantera att ExpanderMeras personal skulle få exakt samma lön som personalen på Veidekkes arbetsplats.

Fall 10. Lascon Konsult AB (Lascon) fungerar ofta som underentreprenör till bl.a. Skanska och med särskild inriktning på gipsarbeten. M.N. vid ExpanderMera träffade den 25 juni 2003 C.S. vid Lascon. C.S. förklarade att Lascon önskade hyra in upp till tio arbetstagare från ExpanderMera fram till september-oktober 2003 för arbete bl.a. på arbetsplatsen Konstfack i Stockholm. Beställningen var klar men C.S. meddelade ExpanderMera att han önskade tala med avdelningen innan inhyrningen påbörjades eftersom han inte ville att avdelningen skulle försöka stoppa inhyrningen. C.S. ringde sedan upp avdelningen för att höra sig för beträffande förhandlingsskyldighet och rent allmänt om ExpanderMera. L-G.B. vid avdelningen förklarade då för C.S. att trots att kontakten ägde rum i juni så skulle en förhandling enligt 38 § medbestämmandelagen kunna genomföras tidigast i december 2003. L-G.B. sade också att om Lascon anlätade ExpanderMera så skulle avdelningen med alla till buds stående medel se till att Lascons projekt inte skulle bli färdigt i tid. Mot den bakgrunden vågade Lascon inte anlita ExpanderMera.

Parallellt med förbundets och avdelningens agerande för att omöjliggöra utnyttjandet av bemanningsföretag – såsom förhandlande parter och genom agerande mot kunder (beställare) – har kontakter på central nivå ägt rum mellan Sveriges Byggindustrier och förbundet. Förbundet och avdelningens inställning och syfte med agerandet inom ramen för förhandlingar framgår mer än tydligt av den skriftväxling som ägt rum mellan parterna. Sveriges Byggindustrier förde under hösten 2002 överläggningar med förbundet om att införa särskilda tillämpningsregler för bemanningsföretag. Parterna träffades informellt. För Sveriges Byggindustrier var det ett absolut villkor och en utgångspunkt för alla diskussioner med förbundet att frågan diskuterades under den gemensamma förutsättningen att giltiga kollektivavtal, byggnads- och anläggningsavtalen, gällde även för bemanningsföretagens personal. Förbundet har emellertid bl.a. i brev av den 17 september 2002 till Sveriges Byggindustrier tydligt deklarerat att byggnads- och anläggningsavtalen enligt dess uppfattning inte är tillämpligt på den verksamhet som bemanningsföretagen bedriver. Förbundets och avdelningens inställning är att även bemanningsföretag som är medlemmar i Sveriges Byggindustrier saknar giltigt kollektivavtal och därför måste ansluta sig till bemanningsavtalet. Detta är en uppfattning som framförs mot bättre vetande trots gällande avtal. När Sveriges Byggindustrier informerats om avdelningens agerande gentemot Sveriges Byggindustriers medlemmar tillskrev Sveriges Byggindustriers förhandlingschef P.H. förbundet den 14 november 2002 och uppmanade förbundet att se till att avdelningen upphörde att lämna felaktig information

om att bemanningsföretag som var medlemmar i Sveriges Bygginstrumentier saknade kollektivavtal för att hyra ut arbetskraft till byggen. Förbundet besvarade brevet den 27 november 2002 genom att hänvisa till sin i brevet av den 17 september 2002 deklarerade ståndpunkt.

Efter de diskussioner som förevarit under hösten 2002 och i början av våren 2003 utgick Sveriges Bygginstrumentier ifrån att rättstvisten skulle lösas av Arbetsdomstolen genom att förbundet väckte talan i något av de fall som varit uppe till central förhandling. Särskilt i fall 2 var en tvist i Arbetsdomstolen att vänta, framför allt som förbundet uttryckligen hade förklarat att talan skulle väckas. Fristen för väckande av talan löpte emellertid ut under våren 2003 utan att stämningsansökan ingivits. När Sveriges Bygginstrumentier fick klart för sig att någon talan inte skulle komma att väckas och dessutom möttes av information om att förbundet och avdelningen fortsatte att trakassera bemanningsföretag genom att opåkallat initiera förhandlingar – oftast inom ramen för förhandlingar enligt 38 § medbestämmandelagen där frågan om bemanningsföretagens kollektivavtalstillhörighet togs upp – tillskrev Sveriges Bygginstrumentier förbundet genom brev av den 23 juli 2003. Detta brev ledde fram till att parterna träffades för ett möte den 29 augusti 2003. Vid mötet insisterade förbundet på att Sveriges Bygginstrumentiers representanter P.H. och T.W. inte skulle lämna mötet förrän parterna kommit fram till vad förbundet betecknade som ”tilläggsregler till byggnads- och anläggningsavtalen anpassade till bemanningsföretag som är medlemmar i Sveriges Bygginstrumentier”. Skillnaden i inställning mellan parterna var avgrundsdjup. Medan förbundet hävdade att avtalslöst tillstånd förelåg mellan å ena sidan förbundet och å andra sidan Expanderamera respektive Helpman så menade Sveriges Bygginstrumentier att förhandlingar om tillägg till kollektivavtal över huvudtaget inte kunde föras så länge förbundet inte erkände och accepterade gällande avtal. Sveriges Bygginstrumentiers representanter förklarade att om förbundet inte gjorde avkall på sin inställning så skulle Sveriges Bygginstrumentier nödgas vända sig till Arbetsdomstolen i syfte att få en interimistisk förklaring av att förbundets agerande utgjorde en olovlig stridsåtgärd. Efter mötet fortsatte skriftväxlingen.

De förhandlingar som beskrivits ovan får ekonomiska konsekvenser för de inblandade. Expanderameras och Helpmans kunder kan omöjligt avvakta fullt genomförda förhandlingar. Kunderna har därför hittills valt att avstå från inhyrning samt fortsättningsvis lösa sitt arbetskraftsbehov på annat sätt. Detta har lett till betydande skada för Expanderamera och Helpman. Förbundets och avdelningens agerande drabbade Helpman med full kraft under sommaren 2003. Helpmans tre största kunder Skanska, JM och Peab har under perioden juli-december 2003 såsom en direkt konsekvens avstått från att göra några nybeställningar från Helpman. Under perioden den 15 augusti 2002 till den 15 oktober 2002 ökade Helpman personalstyrkan från ungefär 30 personer till ungefär 50 personer. Under samma period 2003 nödgades Helpman minska personalstyrkan från 60 personer till 40 personer. Expanderamera har numera tvingats säga upp samtliga anställda i bolaget. Expanderameras största kunder var förra året Båge Bygg, JM, Norga, Skanska och Q-Gruppen. Inget av dessa företag vill, såsom en konsekvens av det ovan beskrivna fackliga agerandet, för närvarande anlita Expanderamera.

Enligt 26 § medbestämmandelagen gäller att kollektivavtal som har slutits av en arbetsgivar- eller arbetstagarorganisation inom sitt tillämpningsområde binder även medlem i organisationen. Både ExpanderaMera och Helpman är genom sina respektive medlemskap bundna av byggnads- och anläggningsavtalen och har därför både en skyldighet och en rätt att tillämpa dessa avtal. De arbetstagare som omfattas av de förhandlingar som förevarit och som Helpman respektive ExpanderaMera hyr ut är snickare, betongarbetare och markarbetare. Det arbete som dessa arbetstagare utför faller tveklöst under byggnads- och anläggningsavtalen. Förbundet och avdelningen har under de lokala och centrala förhandlingarna påstått att byggnads- och anläggningsavtalen inte kunde gälla i förhållande mellan Helpman respektive ExpanderaMera och dess anställda eftersom byggnads- och anläggningsavtalen saknar uttryckliga bestämmelser om uthyrning av arbetskraft. Denna uppfattning är felaktig. Den allmänna tolkningsprincip som Arbetsdomstolen i praxis givit uttryck för är att ett kollektivavtals principiella tillämpningsområde innefattar allt sådant arbete som efter ett praktiskt bedömande står i naturligt samband med den centrala verksamhet på vilket avtalet först och främst syftar. Om sådant naturligt samband föreligger följer av denna princip att kollektivavtalet kan bli tillämpligt på nya verksamhetsgrenar eller arbetsuppgifter. Principens giltighet utesluter inte att ett visst arbete till sin beskaffenhet närmast är att hänföra under annat kollektivavtal eller att på arbetstagersidan har träffats särskild överenskommelse rörande fördelningen av arbete mellan olika fackförbund och avtalsområden. Det som avgör vilket kollektivavtal som är tillämpligt mellan Helpman och ExpanderaMera och dess företags anställda är om det arbete som bemanningsföretagens uthyrda arbetstagare utför faller under byggnads- och anläggningsavtalens tillämpningsområden. Det krävs således inte några uttryckliga bestämmelser i byggnads- och anläggningsavtalen för att dessa skall vara tillämpliga mellan de två bemanningsföretagen och dess anställda.

Avdelningen motsätter sig kategoriskt uthyrning under hänvisning till intressen som bestämmelserna i 38-40 §§ medbestämmandelagen inte är avsedda att skydda. Dessa regler är nämligen inte avsedda att tillämpas i syfte att få till stånd ändring i gällande kollektivavtal. I stället för att försöka genomföra förhandlingar så snabbt och smidigt som möjligt för att nå fram till ett avslut drar arbetstagarorganisationen ut på förhandlingarna under maximal tid. Protokolljusteringarna sker så långsamt som möjligt. De fackliga organisationerna väntar vidare in i det längsta med att påkalla central förhandling. Avdelningen förklarar regelmässigt att veto kommer att läggas av förbundet. Veto läggs dock aldrig. Samtidigt vägrar förbundet att få saken slutligt avgjord av Arbetsdomstolen. Agerandet är samordnat och planerat. Förbundets och avdelningens agerande utgör ett systematiskt och illojalt utnyttjande av entreprenörens förhandlingsskyldighet för att uppnå vissa särskilda syften.

Sammanfattning av grunderna

Olovliga stridsåtgärder

Helpman och ExpanderaMera är såsom medlemmar i Sveriges Byggindustrier enligt 26 § medbestämmandelagen bundna av byggnads- och anläggningsavtalen. Arbete som utförs av Helpmans och ExpanderaMeras arbetstagare i form av byggnads- och anläggningsarbete faller in under byggnads- och anläggningsavtalens tillämpningsområden även om arbetet utförs av arbetstagare som hyrts in av bemanningsföretag.

Förbundet och avdelningen har i lokala respektive centrala förhandlingar och därtill i andra sammanhang hävdade att gällande kollektivavtal på området saknas och därför inom ramen för förhandlingar enligt 38 § medbestämmandelagen motsatt sig uthyrning under hot om veto. Veto har emellertid aldrig lagts. Förbundet och avdelningen har därtill systematiskt och organiserat utnyttjat entreprenörens förhandlingsskyldighet enligt 38 § medbestämmandelagen. Förbundet och avdelningen är medvetna om att inhyrning alltid syftar till att lösa ett brådskande behov som ofta är trängande. Genom att på sätt som beskrivits ovan organiserat och systematiskt hävda en felaktig tolkning av kollektivavtalet, att medvetet förhålla förhandlingarna och inte medverka till att den påstått tvistiga frågan om avtalens tillämplighet får någon lösning, omöjliggör förbundet och avdelningen inhyrning på villkor enligt byggnads- och anläggningsavtalen. De sätter genom sitt agerande under förhandlingarna en utomordentlig press på bemanningsföretagen och inhyrarna.

Det är åtgärdens syfte som är det avgörande snarare än åtgärdens art i sig. Agerandet innebär en sådan stark påtryckning gentemot arbetsgivarsidan att åtgärderna tveklöst är av den art som kan vara att anse som stridsåtgärd, om den sker i ett olovligt syfte.

Förbundet och avdelningen har som enda grund för att inte acceptera inhyrning i ovan beskrivna fall hänvisat till att kollektivavtal saknas för det arbete som skall utföras av bemanningsföretagets personal. De har också angivit att de inte kommer att motsätta sig inhyrning om bemanningsföretaget ifråga sluter hängavtal baserat på bemanningsavtalet. Förbundet har också förklarat sig vara berett att acceptera inhyrningen om ett kollektivavtal kan träffas innefattande för förbundet tillfredsställande tilläggsregler i byggnads- och anläggningsavtalen anpassade till bemanningsföretag som är medlemmar i Sveriges Byggindustrier. Det är alltså tydligt att agerandet utgör ett angrepp på ett existerande kollektivavtalsförhållande som sker för att utöva påtryckning. Syftet med detta är att åstadkomma ändring i gällande kollektivavtal, byggnads- och anläggningsavtalen, alternativt att utöva påtryckning i tvist om tolkningen av detta kollektivavtal. Förbundet och avdelningen bryter därför på angivet sätt mot den fredsplikt som gäller enligt 41 § första stycket 1 och 2 medbestämmandelagen då de anordnar alternativt föranleder olovlig stridsåtgärd.

Förbundet svarar inte bara för sitt eget agerande utan har även ett ansvar för avdelningens agerande eftersom förbundet sanktionerat detta eller i vart fall trots kännedom om avdelningens agerande inte sökt hindra åtgärden eller verkat för dess upphörande.

Kollektivavtalsbrott

Även om agerandet inte är att se som en olovlig stridsåtgärd är i vart fall förbundet och avdelningens agerande – att inom ramen för lokala respektive centrala förhandlingar enligt 38 § medbestämmandelagen och/eller inom ramen för andra MBL-förhandlingar motsätta sig och därmed hindra inhyrning av arbetstagare från Expandera och/eller Helpman under påstående att dessa företag saknar gällande kollektivavtal (byggnadsavtalet och/eller anläggningsavtalet) i syfte att få till stånd en ändring i byggnadsavtalet och/eller anläggningsavtalet, att förbundet och avdelningen i förhållande till sina medlemmar hävdar att byggnads- och anläggningsavtalen inte är tillämpligt på ExpanderaMeras verksamhet, att avdelningen har informerat sina medlemmar som är anställda i ExpanderaMera om att dessa inte är skyldiga att arbeta på villkor enligt byggnads- och anläggningsavtalen samt att dessa uppmanats att vägra att arbeta under villkoren i dessa avtal – ett kollektivavtalsbrott.

Dessa moment sedda sammantaget och var och ett för sig är att betrakta som kollektivavtalsbrott.

Byggnads- och anläggningsavtalens tillämplighet

I första hand gör arbetsgivarsidan gällande att byggnads- och anläggningsavtalen är tillämpliga på bemanningsföretagens uthyrning inom byggsektorn redan på grund av sin lydelse och i enlighet med i praxis fastslagna principer för kollektivavtalsstolkning och sedvanliga indelningar i kollektivavtalsområden. Byggnads- och anläggningsavtalen har varit avsedda att tillämpas för inhyrning av byggarbetare inom byggsektorn.

Oberoende av vad som nämnts ovan har avtalen blivit tillämpliga inom relevanta områden eftersom förbundet och avdelningen har accepterat att dessa avtal skall gälla genom sitt agerande. Det faktum att avdelningen och andra avdelningar inom förbundet debiterar granskningsarvode enligt dessa avtal, åberopar rättigheter baserade på avtalen, begär att anställningsavtal med hänvisning till dessa avtal skall tillämpas samt tillämpar avtalens formella bestämmelser utgör ett konkludent handlande som grundar avtalsbundenhet även för dessa företags arbete.

Interimistiska förordnanden

Ovan beskrivna åtgärder fortgår. ExpanderaMeras och Helpmans verksamheter har tillfogats mycket stor skada och skadas fortlöpande mycket allvarlig av förbundets och avdelningens agerande. Varken ExpanderaMera eller Helpman kan för närvarande över huvud taget hyra ut arbetskraft. Stora personalneddragningar har fått göras i båda bolagen och båda bolagen har gjort stora förluster. Det är inte säkert att de kommer att överleva med nuvarande verksamhet ända till våren. De är för närvarande de enda företagen i sitt slag i Stockholmsområdet. En hel affärgren inom byggbranschen är på väg att slås ut. Det föreligger sannolika skäl för att det föreligger en

olovlig stridsåtgärd och i andra hand kollektivavtalsbrott. Inget tyder på att förbundet och avdelningen kommer att upphöra med dessa åtgärder.

Arbetsgivarparterna

När bemanningsföretag dök upp – den 1 juli 1993 då uthyrning av arbetskraft blev tillåtet – var aktörerna i byggnadsbranschen okunniga och osäkra på hur företagen skulle hanteras. Som exempel på detta kan nämnas att Stockholms Byggmästareförening avvisade bemanningsföretags begäran om medlemskap. Arbetsgivarparternas påstående om att byggnads- och anläggningsavtalen skall tillämpas på uthyrningsföretag är felaktigt. Uthyrningsföretag fanns över huvud taget inte när byggnads- och anläggningsavtalen tillkom. Lönebestämmelsen i byggnadsavtalet reviderades i slutet av 1990-talet då den nya bestämmelsen i § 3 tillkom. Bestämmelsen trädde i kraft den 1 november 1999. Den arbetsgrupp som utarbetade denna bestämmelse bestod av B.M. och G.P. från Sveriges Byggindustrier och av G.E. och Peter Kindblom från förbundet. Under den tid som arbetet pågick i denna arbetsgrupp diskuterades inte vid något tillfälle uthyrningsföretag. Lönereglerna i § 3, som innebär bl.a. att prestationslön är den löneform som skall tillämpas vid nyproduktion, fungerar inte på uthyrningsföretag. Inte heller vid någon central avtalsrörelse har diskuterats att byggnads- och anläggningsavtalen skulle gälla för uthyrningsföretag.

Så småningom etablerade sig uthyrningsföretagen och förbundet träffade hängavtal med bemanningsföretaget Helpman. Detta hängavtal var till viss del ett sedvanligt hängavtal men det fanns vissa specialbestämmelser och anpassningar till uthyrningsverksamheten. Det fanns t.ex. en bestämmelse om att bemanningsföretag inte fick bedriva entreprenadverksamhet. Hängavtalet tecknades av förbundet för att skydda medlemmarna så att de kom att lyda under något kollektivavtal med därtill hörande bestämmelser om löneskydd och försäkring m.m.. Det var inte särskilt genomtänkt hur byggnads- och anläggningsavtalen skulle kunna tillämpas på ett uthyrningsföretag t.ex. vad gäller lönereglerna. Det visade sig senare att hängavtal till byggnads- och anläggningsavtalen inte fungerade särskilt väl på bemanningsföretag.

Samtidigt pågick inom LO ett arbete, där LO-förbunden försökte finna gemensamma lösningar som kunde tillämpas på bemanningsföretagen. Detta resulterade i att ett kollektivavtal, det s.k. bemanningsavtalet, ingicks mellan Tjänsteföretagens Arbetsgivarförbund och arton LO-förbund. LO-förbunden enades om att bemanningsavtalet var det avtal som skulle tillämpas vid uthyrningsverksamhet. Av tradition brukar arbetsgivarförbunden acceptera sådana gränsdragningsöverenskommelser mellan LO-förbunden. Så har emellertid inte blivit fallet vid uthyrningsverksamhet.

LO-förbundens synsätt beträffande bemanningsavtalet var att de ”normala” kollektivavtal de hade inte gällde uthyrningsverksamhet. Uppfattningen är således att bemanningsföretag som hyr ut byggnadsarbetare inte bedriver byggnadsverksamhet – utan uthyrning – eftersom bemanningsföretagen inte har några egna byggen och heller ingen organisation eller kompetens för att bedriva entreprenadverksamhet. Med samma utgångspunkt är ståndpunkten

således att uthyrningsföretag inte har något för *sin verksamhet*, uthyrningsverksamhet, gällande kollektivavtal om de inte är anknutna till bemanningsavtalet genom hängavtal eller medlemskap i Tjänsteföretagens Arbetsgivarförbund. Det är självklart så att bemanningsföretagen har ett giltigt kollektivavtal i form av byggnads- och anläggningsavtalen men inte för uthyrningsverksamheten. Om företagen skulle börja bedriva byggverksamhet är dessa avtal giltiga.

När det visade sig att det hängavtal förbundet tecknade med Helpman inte fungerade kallade avdelningen till förhandlingar med ExpanderaMera och Helpman för att teckna ett hängavtal som anknöt till bemanningsavtalet.

Då det numera står klart för förbundet att Sveriges Bygginstrumenter inte accepterar att till Sveriges Bygginstrumenter anslutna bemanningsföretag skall ansluta sig till bemanningsavtalet har förbundet försökt uppta förhandlingar för att klara ut om regler om uthyrning kan tas in i byggnads- och anläggningsavtalen. Dessa förslag har dock avvisats av Sveriges Bygginstrumenter som hävdar att byggnads- och anläggningsavtalen skall tillämpas fullt ut.

Parterna är överens om att förhandlingsskyldighet föreligger enligt 38 § medbestämmandelagen innan inhyrning sker. Vid dessa förhandlingar har förbundet intagit ståndpunkten att de inhyrda arbetstagarna skall ha samma lön som övriga arbetstagare på arbetsplatsen. Vidare har förbundet gjort gällande att bemanningsföretagen saknar kollektivavtal med förbundet för uthyrningsverksamhet. Den s.k. sammalöneprincipen är en viktig princip vid förhandlingarna och är huvudregel i såväl bemanningsavtalet som byggnads- och anläggningsavtalen.

Som nämndes ovan anges i byggnadsavtalet i § 3 att den löneform som skall tillämpas vid nyproduktion är prestationslön. Vidare gäller enligt samma paragraf att allt till objektet hörande arbete utgör ett ackord. Enligt dessa bestämmelser skall bemanningsföretagens personal ingå i ackordslagen eller erhålla arbetslagen tillkommande resultatlön. Alternativet är att särskilda prestationslöneöverenskommelser träffas mellan bemanningsföretagen och förbundets lokalavdelningar. Några sådana överenskommelser föreligger inte i de fall som är aktuella i detta mål. Enligt kollektivavtalet är tidlön något som skall tillämpas i undantagsfall.

Det finns i byggnads- och anläggningsavtalen särskilda regler om in- och utlåning av arbetskraft. In- och utlåning av arbetskraft är av avsevärd mindre betydelse än in- och uthyrning av arbetskraft. Det är inte sannolikt att parterna skulle underlåta att reglera detta i en särskild överenskommelse om avsikten varit att byggnads- och anläggningsavtalen skulle omfatta bemanningsföretagens uthyrningsverksamhet.

Om byggnadsavtalet skulle ha tillämpats på rätt sätt skulle arbetsgivaren ha angett önskat prestationslönesystem. Om arbetsgivaren i stället önskat tillämpa tidlön så krävs överenskommelse med förbundets lokalavdelning. Dessa förhandlingar om löneform brukar ta relativt lång tid och torde ta längre tid än en förhandling enligt 38 § medbestämmandelagen.

Arbetsgivarparterna har gjort gällande att förbundet och avdelningen systematiskt har organiserat och utnyttjat entreprenörens förhandlingsskyldighet enligt 38 § medbestämmandelagen. I vart fall är förbundet av den uppfattningen att själva syftet och idén med 38 § är att regeln skall tillämpas. Såsom förbundet har uppfattat arbetsgivarparterna gör de gällande att själva utnyttjandet av rätten till förhandling enligt 38 § förhindrar uthyrning. Arbetsgivarparterna har även hävdad att arbetstagersidan inte medverkat till att den nu pågående tvisten fått en lösning. Frågan som målet handlar om är inte ny. Fall nr 1 är från september 2001. Det naturliga hade i stället varit att från arbetsgivarsidan påkalla tvisteförhandlingar och om frågan inte hade lösts då föra tvisten vidare till Arbetsdomstolen. Detta har arbetsgivarsidan inte gjort och det är svårt att förstå varför förbundet skulle ha haft en sådan skyldighet. Förbundet har dessutom gjort försök att lösa tvistefrågan. Vidare påstås att förbundet och avdelningen motsatt sig uthyrning med hot om veto. Något hot om veto har aldrig framställts. Detta är en felaktig uppgift. Även om det skulle föreligga ett hot om veto är detta ändå inte tillräckligt för att anse att en stridsåtgärd skall föreligga. En förutsättning för att en stridsåtgärd skall föreligga är att en åtgärd vidtagits. Detta innebär att framhållande av önskemål och begäran om förhandlingar, uttalande av uppfattningar av propagandaliknande slag m.m. inte uppfyller kravet på åtgärder. Inte heller varsel, som obestriddligen är en åtgärd, uppfyller kravet på åtgärd i den mening som avses i 41 § medbestämmandelagen. Ett beslut om veto skulle möjligen kunna tänkas utgöra sådan stridsåtgärd i vissa situationer. Om veto är dock inte fråga i nu aktuellt mål. Arbetsgivaren har vidare framställt generella påståenden om att förbundet och avdelningen försökt förhåla förhandlingarna enligt 38 § medbestämmandelagen. Det har dock inte angivits några specifika tidsangivelser. Det ligger i sakens natur att det går fortare att hyra in arbetskraft om förhandling enligt 38 § inte behöver äga rum. Det är inte förbundet som har förhalat förhandlingarna. Även om det skulle vara fråga om förhållning så uppfyller detta ej kravet på vad som utgör en åtgärd. Det kan anmärkas att Sveriges Byggindustrier inte under den i målet aktuella tvåårsperioden någon gång gjort gällande att medbestämmandelagens förhandlingsregler åsidosatts.

Kollektivavtalsbrottet påstås bestå i att förbundet inte har för avsikt att tillämpa byggnads- och anläggningsavtalen. Förbundets ståndpunkt är att byggnads- och anläggningsavtalen inte är tillämpliga på bemanningsföretagens uthyrningsverksamhet. Men även om så skulle vara fallet har förbundet inte gjort sig skyldigt till kollektivavtalsbrott. Det bestrids att förbundet och avdelningen har informerat sina medlemmar som är anställda i ExpanderaMera om att dessa inte är skyldiga att arbeta på villkor enligt byggnads- och anläggningsavtalen och att dessa uppmanats att vägra att arbeta under villkoren i dessa avtal. Det som förbundet har hävdad är att de anställda inte skall godta icke marknadsmässiga löner.

Arbetsgivarparterna har gjort gällande att byggnads- och anläggningsavtalen genom konkludent handlande kommit att omfatta även uthyrningsverksamhet. Förbundet bestrider att kollektivavtalen blivit gällande för uthyrningsverksamhet. Därtill kommer att synsättet strider mot skriftlighetskravet i 23 §

medbestämmandelagen. Det är en sak att genom tolkning av kollektivavtalet komma fram till att det omfattar viss verksamhet. Däremot kan inte hela kollektivavtalsbindningen grundas på konkludent handlande eftersom detta strider mot formkravet. Eventuella konkludenta beteenden skapar således ej kollektivavtalsbundenhet.

Förbundets ståndpunkt att den s.k. sammalöneprincipen gäller och att uthyrningsverksamhet inte är reglerat i byggnads- och anläggningsavtalen kan varken utgöra en stridsåtgärd eller ett kollektivavtalsbrott.

Det bestrids att L-G.B. under sommaren sagt till C.S. på Lascon att en förhandling om inhyrning skulle kunna hållas tidigast i december 2003. Vidare bestrids att L-G.B. fällt uttalanden om ”polenarbetare”.

Det bestrids vidare att C.S. framfört hot om skadestånd eller andra åtgärder mot Veidekke vid eventuell uthyrning. De uppgifter som arbetsgivarparterna lämnat om vad C.S. sagt är således inte korrekta.

Processuella invändningar

Arbetsgivarparternas i första hand framställda yrkanden, punkterna 2 och 3 (olovliga stridsåtgärder)

Yrkanden under punkten 2 har förändrats på så sätt att ett elvasidigt yrkande ersatts med ett mer begränsat yrkande. Det tidigare yrkandet avsåg ett antal historiska händelser. En stridsåtgärd består av någon form av åtgärd. Varje i stämningsansökan angiven händelse måste därför betraktas för sig och bedömas för sig även om yrkandet utformats på sätt som nu skett. Det nya yrkandet utgör otillåten taleändring enligt 13 kap. 3 § rättegångsbalken. Samtliga händelser som påstås utgöra olovlig stridsåtgärd är dessutom avslutade. Det går inte att ålägga någon att avbryta en stridsåtgärd som inte pågår. Redan av den anledningen skall yrkandet under punkten 3 avslås.

Preskription föreligger beträffande samtliga ärenden, utom i fall 5 och 8, vilket framgår enligt följande.

Fall 1. Påstådd stridsåtgärd är preskriberad enligt 67 § medbestämmandelagen.

Utgångspunkten för preskriptionsfristen är den tidpunkt avdelningens ståndpunkt redovisades, således vid förhandlingen i september 2001.

Fall 2. Samma inställning som under fall 1. I fall 2 förekom såväl lokal som central tvisteförhandling. Utgångspunkten för preskriptionsfristen är således februari och juni 2002.

Fall 3. Samma inställning som under fall 1. Utgångspunkten för preskriptionsfristen är juni 2002.

Fall 4. Samma inställning som under fall 1. Utgångspunkten för preskriptionsfristen är november 2002 och mars 2003. Därtill gäller i detta fall att parterna har träffat en slutuppgörelse vilket innebär att talan i detta fall skall avslås under alla förhållanden.

Fall 5. Förhandling ägde rum den 24 oktober 2003 och slutjustering av protokollet ägde rum den 23 december 2003. Utgångspunkten för preskriptionsfristen är det sistnämnda datumet och det föreligger således inte preskription enligt 67 § medbestämmandelagen.

Fall 6. Samma inställning som under fall 1. Utgångspunkten för preskriptionsfristen är juli 2003.

Fall 7. Samma inställning som under fall 1. Utgångspunkten för preskriptionsfristen är juli 2003.

Fall 8. Samma inställning som fall 5.

De av arbetsgivarparterna i andra hand framställa yrkandena (kollektivavtalsbrott)

Arbetsgivarparternas yrkande under punkten 1 har förändrats på så sätt att ett elvasidigt yrkande ersatts med ett mer begränsat yrkande. Det tidigare yrkandet avsåg ett antal historiska händelser. Det nya yrkandet utgör otillåten taleändring enligt 13 kap. 3 § rättegångsbalken. Därtill kommer att något fastställelseyrkande över huvud taget inte framställdes i stämningsansökan.

Yrkandet under punkten 1 avser att fastställa att förbundet och avdelningen gjort sig skyldiga till kollektivavtalsbrott. Det innebär således att det inte är ett fastställelseyrkande om huruvida ett rättsförhållande består eller inte består. Yrkandet avser i detta fall ett sakförhållande. Dessutom saknas fastställelseintresse eftersom det inte är till förfång för arbetsgivarparterna att inte få prövat yrkanden avseende redan avslutade händelser när det samtidigt förs en fullgörelsetalan. Med hänvisning till ovan anförda skall yrkandena under punkterna 1 och 2 avvisas enligt 13 kap. 2 § rättegångsbalken.

Arbetsgivarparternas yrkanden om att byggnads- och anläggningsavtalen är tillämpliga

Yrkandena i denna del har liksom de av arbetsgivarparterna i andra hand framställda yrkandena inte framställts i stämningsansökan. Yrkandena utgör därför på motsvarande sätt som anförts ovan otillåten taleändring.

Därtill kommer att det inte går att utforma ett domslut i enlighet med yrkandena under punkterna 1 och 2 då dessa är alltför oklara för att kunna läggas till grund för en dom. Yrkandena skall således avvisas.

Arbetsgivarparternas yrkanden om interimistiska förordnanden och förhandlingskravet enligt 4 kap. 7 § arbetstvistlagen

Enligt 4 kap. 7 § arbetstvistlagen får en tvist inte upptas till prövning förrän tvisteförhandlingar ägt rum. Såvitt nu är av intresse finns två undantag, för olovliga stridsåtgärder och interimistiska förordnanden. Då prövning har skett skall målet vilandeförklaras i avbidan på överläggningar eller förhandlingar.

Samtliga de händelser som påstås utgöra otillåtna stridsåtgärder och kollektivavtalsbrott är avslutade. Det går inte att förordna att någon skall avbryta en stridsåtgärd som inte längre pågår. Beträffande det påstådda kollektivavtalsbrottet avser yrkandet om interimistiskt förordnande att domstolen skall besluta att någonting som hänt i förfluten tid utgör kollektivavtalsbrott. Något behov av ett interimistiskt förordnande i en sådan fråga erfordras inte. Redan av nämnda skäl skall dessa yrkanden avslås.

I nu aktuellt mål har tvistefrågan pågått sedan september 2001, således i mer än två års tid. Arbetsgivarsidan har emellertid ännu inte begärt tvisteförhandlingar i de tvistefrågor som nu förelagts Arbetsdomstolen. Interimistiska förordnanden är avsedda för akuta situationer då part utsatts för någon form av rättsligt intrång som ger denne ett berättigat intresse att få sin sak interimistiskt avgjord innan den kan prövas slutgiltigt. En part som under två års tid inte ens begärt tvisteförhandlingar och således inte under hela denna tid försökt använda de instrument i lag och kollektivavtal som är avsedda för konfliktlösning har förverkat sin rätt att få tvistefrågorna prövade interimistiskt.

Det innebär dessutom en form av kringgående av förhandlingskravet enligt 4 kap. 7 § arbetstvistlagen (gäller inte påståendet om stridsåtgärd) om en part skall kunna undgå att begära förhandlingar genom att framställa yrkanden om interimistiska förordnanden. Eftersom det inte föreligger något legitimt intresse av interimistiskt förordnande i kollektivavtalsfrågan och fastställelsefrågan bör talan i denna del avvisas även enligt 4 kap. 7 § arbetstvistlagen och inte vilandeförklaras i avvaktan på förhandlingar.

Arbetsgivarparterna

Enligt 67 § medbestämmandelagen gäller att talan om skadestånd eller annan fullgörelse i anledning av olovlig stridsåtgärd skall väckas senast tre månader efter stridsåtgärdernas avslutande. Eftersom åtgärderna enligt arbetsgivarsidan alltså fortgår har angiven frist inte löpt ut och talan är således inte preskriberad. I vart fall fortgår agerandet i de fall som beskrivs i fall 5, 6 och 8.

Tvisten har varit föremål för förhandling inom ramen för central förhandling den 24 oktober 2003.

Talan skall upptas till prövning oavsett om den varit föremål för förhandling eller inte om fråga är om förordnande för tiden intill dess lagakraftvunnen dom eller beslut föreligger i målet. Yrkandena om interimistiska förordnanden skall således upptas. Sedan dessa yrkanden upptagits skall målet i övrigt förklaras vilande i avbidan på att förhandling ägt rum.

Yrkandena som framställts i första och andra hand har framställts redan i stämningsansökan. De omständigheter vilka arbetsgivarparterna yrkar skall förbjudas har i förhållande till stämningsansökan inskränkts. En inskränkning av ett yrkande är inte att anse såsom ändring av talan.

Yrkandet om fastställelse av att byggnads- och anläggningsavtalen är gällande för bemanningsföretag innebär inte en otillåten taleändring och skall därför inte avvisas.

Yrkandena om fastställelse går ut på fastställande av rättsförhållanden och inte sakförhållanden. Vidare föreligger fastställelseintresse.

Skäl

Mellan byggnadsarbetareförbundet och Sveriges Byggindustrier gäller varandra avlösande kollektivavtal, det s.k. byggnadsavtalet och det s.k. anläggningsavtalet. De båda bolagen Helpman Stockholm AB och ExpanderMera AB är bemanningsföretag som bedriver uthyrning av personal till byggnadsbranschen. Bolagen var tidigare bundna av s.k. hängavtal med förbundet. Sedan dessa sagts upp av förbundet inträdde bolagen som medlemmar i Sveriges Byggindustrier. Det är i målet ostridigt att detta medlemskap medför att bolagen och förbundet i förhållande till varandra i och för sig är bundna av byggnadsavtalet och anläggningsavtalet.

Tvistigt är däremot om dessa kollektivavtal är tillämpliga på den uthyrningsverksamhet som de båda bolagen bedriver. Den ståndpunkt som förbundet och förbundets avdelning 1 intar är nämligen att kollektivavtalen, som saknar bestämmelser för in- och uthyrning av personal, inte reglerar uthyrningsverksamhet utan byggnadsverksamhet. Enligt förbundets och avdelningens mening finns det alltså inte något gällande kollektivavtal för bolagens verksamhet eftersom bolagen inte bedriver byggnadsverksamhet utan uthyrningsverksamhet. En kollektivavtalsreglering kan enligt förbundet och avdelningen åstadkommas genom att de aktuella kollektivavtalen kompletteras med regler för uthyrning och inhyrning av arbetskraft eller genom att bolagen ansluter sig till det s.k. bemanningsavtalet som är slutet mellan Tjänsteföretagens Arbetsgivarförbund på ena sidan och arton LO-förbund på andra sidan, däribland byggnadsarbetareförbundet. Enligt förbundet och avdelningen har LO-förbunden i och med att bemanningsavtalet har ingåtts sinsemellan enats om att detta avtal skall tillämpas i förhållande till den personal som bemanningsföretagen hyr ut, dvs. de har ingått en gränsdragningsöverenskommelse.

Arbetsgivarparternas inställning är att det arbete som de båda bolagens personal utför på de arbetsplatser dit de är uthyrda omfattas av byggnads- och anläggningsavtalen och att bolagen, som genom sitt medlemskap i Sveriges Byggindustrier är bundna av dessa avtal, har rätt och skyldighet att tillämpa avtalen. Arbetsgivarparterna har bestritt att det föreligger någon gränsdragningsöverenskommelse. Mot bakgrund av denna inställning har arbetsgivarparterna gjort gällande i första hand att förbundet och avdelningen

gjort sig skyldiga till olovliga stridsåtgärder när de i förhandlingar enligt 38 § medbestämmandelagen med företag som önskat anlita personal från något av de båda uthyrningsbolagen och i andra förhandlingar enligt denna lag hävdade sin ståndpunkt och med åberopande av denna motsatt sig att inhyrning sker. Genom detta agerande har förbundet och avdelningen enligt arbetsgivarparterna satt såväl uthyrningsföretagen som de tilltänkta inhyrarna under stark press. Enligt arbetsgivarparternas mening har detta skett enbart i syfte att åstadkomma ändring i de mellan parterna gällande kollektivavtalen och utgör därför en otillåten stridsåtgärd enligt 41 § första stycket 1 och 2. I varje fall är handlandet enligt dem att se som stridande mot kollektivavtalen. Arbetsgivarparterna har exemplifierat det enligt dem otillåtna handlandet genom att beskriva åtta förhandlingssituationer som inträffat under tiden september 2001 till slutet av år 2003.

Med hänvisning till denna bakgrund har arbetsgivarparterna framställt yrkanden bl.a. om att Arbetsdomstolen skall ålägga förbundet och avdelningen att upphöra med det beskrivna handlandet, eller i varje fall förklara att detta handlande – liksom ytterligare påstått agerande från förbundets och avdelningens sida som framgår av de inledningsvis i beslutet redovisade yrkandena – utgjort kollektivavtalsbrott samt dessutom förklara att byggnadsavtalet respektive anläggningsavtalet är tillämpliga i de båda bolagens verksamhet. Arbetsgivarparterna har även yrkat att domstolen skall meddela interimistiska förordnanden i enlighet med dessa yrkanden. Det är yrkandena om interimistiska förordnanden som domstolens prövning nu gäller.

Förbundet och avdelningen har bestritt arbetsgivarparternas talan och har även riktat formella invändningar mot bl.a. de yrkanden som skall behandlas nu av innebörd att talan i dessa delar skall avvisas. Från förbundets och avdelningens sida har även i vissa delar framställts invändningar om preskription.

Vad först gäller yrkandet om åläggande för förbundet och avdelningen att omedelbart upphöra med de påstådda stridsåtgärderna har svarandeparterna invänt att yrkandet, som tidigare tog sikte direkt på de i stämningsansökningen under flera sidor beskrivna förfarandena, genom den formulering som det nu har fått innebär en otillåten taleändring. Arbetsdomstolen kan inte dela denna bedömning utan menar att yrkandet även i sin nuvarande utformning stöder sig på väsentligen samma grund som det i stämningsansökningen formulerade yrkandet. Det sagda innebär att domstolen därmed också anser att redan det ursprungliga yrkandet får anses ha innefattat ett påstående om att arbetsgivarparterna såg förbundets och avdelningens handlande som ett fortlöpande agerande. Förbundets och avdelningens nu berörda invändning om otillåten taleändring kan alltså inte godtas. Det skall dock framhållas att domstolen därmed inte har tagit ställning till partssidornas olika ståndpunkter i frågan om det förfarande som läggs förbundet och avdelningen till last skall ses som skilda, avslutade händelser eller som ett fortlöpande händelseförlopp.

I sak har förbundet och avdelningen i denna del gjort gällande att någon olovlig stridsåtgärd inte föreligger redan på den grunden att byggnads- och

anläggningsavtalen enligt deras mening inte gäller uthyrningsverksamhet. Därutöver har de bestritt att någon olovlig stridsåtgärd föreligger bl.a. på den grunden att någon åtgärd inte har vidtagits i den mening som avses i 41 § medbestämmandelagen, även om deras uppfattning om avtalen skulle vara fel, och att de inte har haft något rättsstridigt syfte med sitt agerande.

Medbestämmandelagen innehåller varken någon fullständig uppräkningslista av de åtgärder som skall betraktas som stridsåtgärder eller någon definition av begreppet stridsåtgärd. I 41 § talas det bara om ”arbetsinställelse (lockout eller strejk), blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd”. Avgörande för om en viss åtgärd från en parts sida skall anses vara en stridsåtgärd i lagens mening är om åtgärden har vidtagits i sådant olovligt syfte som anges i 41 §, och inte om åtgärden rent allmänt sett är att betrakta som en stridsåtgärd i en eller annan mening (jfr SOU 1975:1 s. 351 f. och prop. 1975/76:105 bil. 1 s. 403 f.). Något specifikt krav på åtgärdens yttre beskaffenhet har inte framställts mer än att den skall kunna betecknas som en åtgärd. Det skall alltså röra sig om en handling eller underlåtenhet som faktiskt kan inverka på den motpart som den riktas mot. Utanför begreppet åtgärd har ansetts falla allmänna uttalanden, kritik eller propaganda, framställande av önskemål, begäran om förhandling och liknande (jfr SOU 1975:1 s. 353). Tydligt är att även ageranden av det senare slaget i vissa fall av motparten kan upplevas som en påtryckning. Detta förhållande kan emellertid i sig inte ge dessa åtgärder karaktären av stridsåtgärder.

I förevarande fall görs gällande att det handlande som enligt arbetsgivarparterna innebär olovliga stridsåtgärder har skett inom ramen för förhandlingar enligt 38 § medbestämmandelagen eller andra förhandlingar enligt samma lag. Enligt Arbetsdomstolens mening ger den hittillsvarande utredningen inte stöd för slutsatsen att det är sannolikt att förbundet och avdelningen fört fram sina ståndpunkter om de aktuella kollektivavtalens tillämplighet mot bättre vetande. I denna bedömning ligger då att enligt domstolens uppfattning frågan om innebörden i kollektivavtalen inte på något sätt är så självklar att man redan därav kan sluta sig till att förbundet och avdelningen fört fram sin inställning vid förhandlingarna i ond tro. Utredningen ger på nuvarande stadium inte heller belägg för att förbundet och avdelningen har ett syfte att utöva påtryckning på motpartssidan som går längre än att hävda sin uppfattning om avtalens tillämpning.

Av det nu anförda finner Arbetsdomstolen att det av arbetsgivarparterna åberopade handlandet inte kan anses som stridsåtgärder. Det föreligger därmed redan på den grunden inte förutsättningar att bifalla arbetsgivarparternas yrkande om interimistiskt förordnande i denna del.

När det sedan gäller fastställelseyrkandet om att förbundet och avdelningen skall förklaras ha gjort sig skyldiga till kollektivavtalsbrott respektive fastställelseyrkandet om förklaring angående byggnads- och/eller anläggningsavtalens tillämplighet och de till dessa yrkanden knuta yrkandena om interimistiska förordnanden har svarandeparterna även här – förutom att bestrida yrkandena såväl i sak som såvitt rör möjligheten till interimistiskt förordnande – gjort invändning om bl.a. otillåten taleändring. De har i den delen

hänvisat till att de båda fastställelseyrkandena inte framställdes i stämningens ansökningen utan först i senare inlagor. Enligt Arbetsdomstolens mening får emellertid dessa nya yrkanden anses stödja sig på väsentligen samma grund som de i stämningens ansökningen framställda yrkandena. Förbundets och avdelningens nu berörda invändning kan alltså inte godtas. I fråga om fastställelseyrkandet avseende kollektivavtalsbrott har gjorts motsvarande invändning om otillåten taleändring som behandlats ovan avseende yrkandet om otillåten stridsåtgärd. Det finns i den delen inte anledning att göra någon annan bedömning än den domstolen kommit till tidigare. Invändningen kan alltså inte godtas.

Förbundet och avdelningen har emellertid även gjort gällande att talan i denna del skall avvisas på grund av att förhandlingar enligt 4 kap. 7 § arbetstvistlagen inte har ägt rum. De har därvid gjort gällande att avvisning skall ske trots att fråga nu är om prövning av yrkanden om interimistiska förordnanden eftersom kändeparterna enligt förbundets och avdelningens uppfattning framställt dessa yrkanden för att få till stånd en prövning av tvistfrågorna med kringgående av förhandlingskravet. Arbetsdomstolen, som kan konstatera att partssidorna har olika uppfattningar i frågan om förhandling har skett eller inte, finner att det inte har framkommit något som ger anledning till antagande att yrkandena om interimistiskt förordnande framställts i det av svarandeparterna angivna syftet. Det föreligger därför inte något hinder enligt 4 kap. 7 § arbetstvistlagen att ta upp dessa yrkanden till prövning.

Yrkandena om interimistiskt förordnande har framställts med stöd av bestämmelsen i 15 kap. 3 § rättegångsbalken. Enligt bestämmelsen får domstolen förordna om lämplig säkerhetsåtgärd för ett anspråk som någon visar sannolika skäl för att han har mot någon annan. Det skall således röra sig om ett anspråk och om en säkerhetsåtgärd för detta anspråk. Detta gör att en fastställsetalan som regel inte kan föranleda en åtgärd enligt paragrafen. Undantagsvis kan säkerhetsåtgärder även beviljas vid fastställsetalan, bl.a. när denna har legat så nära en förbudstalan att den i aktuellt hänseende bör behandlas som en sådan. Enligt domstolens mening finns inte utrymme för att behandla de fastställelseyrkanden som här framställts som annat än en fastställsetalan. Det finns därmed inte förutsättningar att förordna interimistiskt enligt 15 kap. 3 § med anledning av denna talan. Det är också tydligt att förordnanden i enlighet med ett eller båda av dessa yrkanden inte är ägnade att säkerställa den skadeståndstalan som även förs i målet.

Sammanfattningsvis leder det anförda till att de i beslutet behandlade yrkandena om interimistiska förordnanden skall avslås. Vid denna bedömning saknas anledning att nu ta ställning till i målet i övrigt framställda invändningar av formell natur liksom de framförda invändningarna om preskription.

Arbetsdomstolens ställningstagande

Arbetsdomstolen avslår kändeparternas yrkanden om interimistiska förordnanden.

Ledamöter: Carina Gunnarsson, Marianne Jenryd, Margit Strandberg, Olof Nordenfelt, Göran Söderlöf, Hans Wahlström och Lars E. Rabenius.
Enhälligt.

Sekreterare: Marianne Lishajko